

TEKIJÄ – teattereiden kiertuejärjestelmähanke

Mihin me hanketta tarvitaan, kun muutenkin jo osataan kiertää?

TEKIJÄN suunnitellut toimintamallit ovat

- pilottikiertueet Suomessa,
- pienimuotoiset kansainväliset yhteistyömallit ja –kokeilut,
- liiketoimintamallien ja –mahdollisuuksien kartoittaminen tarveperusteisesti hankkeen myötä,
- koulutus alan toimijoille,
- tulosten levittäminen teatterikentälle –verkkoportaali, ja
- uudet toimenpide-ehdotukset ja toimintamallit.

TEKIJÄN tavoitteina ovat

- toimivan valtakunnallisen teatterikiertue- ja yhteistyöverkoston kehittäminen, jolla on myös kansainvälinen ulottuvuus,
- vapaiden ryhmien esitysten yleisöpohjan laantuminen sekä esityskauden pidentyminen,
- vapaiden ryhmien ja freelancetoimijoiden kotimainen ja kansainvälinen liikkuvuus,
- maakunnallisten teatterilaitosten yhteistyöpohjan laantuminen kansallisesti ja kansainvälisesti,
- kiertuetoimintaan erikoituneiden agentuurien perustaminen,
- kiertueverkoston toiminnan laajentaminen kansainvälisesti,
- koko teatterikentän yhteistyön jatkuminen (muut yhteistyöhankkeet, yhteistuotannot),
- teatterin saavutettavuuden lisääntyminen uusien yhteistyömuotojen myötä,
- teatterialalla toimivien tuottajien osaamisen kasvattaminen kiertue- ja yhteistyötoiminnan osalta,
- teatterialan kehittäminen,
- uusien liiketoimintamallien luominen teatterialalle,
- esitysmuutosten kasvattaminen eli tuotantotaitojen laajentaminen toimivan kiertueen rakentamiseksi useamman teatterin kanssa,
- sopimuskäytäntöjen ja toimintatapojen rakentaminen ja kehittäminen,
- kulttuuripoliittinen asennemuutos,
- mahdollistaa esitysten elinkaaren pidentyminen,
- suomen- ja ruotsinkielisen teatterin toimintarajojen rikkominen, ja
- vapaiden teattereiden omarahoitusosuuden kasvattaminen.

TEKIJÄ on kiinteiden teattereiden ja vapaiden ryhmien kiertuejärjestelmän ja yhteistoiminnan kehittämishanke 2010-2013.

Sen koordinoijana toimii Tampereen Tutkivan teatterityön keskus. Sen osatuottajina toimivat Baltic Circle (Q-teatteri), Novia ja Metropolia, sekä muina taustaan organisaatioina Teatterikeskus, Suomen Teatterit ja Produforums Vänner.

Sen rahoittaa luovien alojen yritys-toiminnan kasvun ja kansainvälistymisen ESR-kehittämishankkeen 2007-2013. Rahoittavana viranomaisena on Hämeen ELY-keskus.

Hankkeen kohderyhminä ovat suuret kiinteät teatterit ja vapaan teatterikentän ryhmät sekä kaikki alan ammattilaiset. Siihen on ilmoittautunut osallistuvaksi jo noin 40 - 50 ammattiteatteria.

Kysymyksessä on siis pilottihanke, jonka tuloksia ja syntyviä käytäntöjä tulevat hyödyntämään kaikki teatterialan toimijat. Hankkeen aikana kerättyjen tietojen

Jokainen vieraileva esitys on tappiollinen, jos se ei yleisökasvatuksella, tiedotuksella ja markkinoinnilla onnistu tavoittamaan täysin uusia teatterissa käynnin kohderyhmiä.

ja toimintamallien perusteella tehdään selvitys OKM:lle kiertuetoiminnan rahoituksesta ja taloudesta.

Projekti tähtää myös siihen, että sen osallistujat perustavat tulevaisuudessa omia agentuureja tai manageritoimistoja, jotka keskittyvät hoitamaan kiertuetoimintaa.

Mitä siis käytännössä tapahtuu? TEKIJÄ sisältää kiertuepilotit, tutkimusta ja koulutusta. Kiertueita vastaanottavat teatterit ostavat hankkeelta esityksiä ja hankkeen ohjausryhmä kilpailuttaa ryhmien tarjoamat kiertue-esitykset sekä tarjoaa niitä vastaanottaville teattereille. ESR, kaupungit ja kunnalliset teatterit rahoittavat hanketta.

Teatteriryhmät osaavat jo kiertää, mihin tätä tarvitaan?

Teatterit ja ryhmät ovat kiertäneet Suomessa ristiin rastiin jo pitkään. Ei siihen ole mitään hanketta tarvittu. Sitä paitsi, ryhmät osaavat itsekin soittaa teatterinjohtajille ja myydä esityksiä. Ei se sen kummempaa ole.

Kun kaikki on näin helppoa, mihin siis teatterikentällä tarvitaan tätä hanketta? Luodaanko tässä nyt vaan OKM:n mieliksi jotakin sellaista, jota ne haluavat, ei niinkään kenttä? Kiertuetoimintaa tehdään koko ajan jonkin verran, mutta jos OKM antaisi rahaa enemmän, niin kaikki olisi toisin, eikö niin? Juu ei.

Aloitetaan tuosta rahoituksesta. Turussa TEKIJÄN ensimmäisessä virallisessa seminaarissa 27.3.2011 TEHDAS Teatterissa pohdittiin kysymystä siitä ke-

nelle kiertuetoimintatukea tulisi suunnata, vastaanottavalle teatterille vai kiertävälle ryhmälle. Vastausta kysymykseen ei löytynyt, joten jatketaan keskustelua.

Tai lisätään vielä yksi kysymys. Paljonko sitä tukea tulisi antaa, että siitä tulisi kannattavaa toimintaa kummallekin osapuolelle? Eihän tarkoituksena ole vain suoriutua annetusta tehtävästä, vaan myös hankkia rahoitusta tuleville tuotannoille.

Lisätään kolmaskin kysymys koskien rahoitusta. Valtion kiertuetuki lakkautettiin aikoinaan. Tilalle ei ole tullut mitään korvaavaa tukea. Pitäisikö tuki palauttaa sellaisenaan? Miten sitä tulisi kehittää?

Entisaikoihin palaaminen on vaikeaa. Jakeluverkoston (eli koulut, päiväkodit, kerhotilat, kulttuurikeskukset, jne.) toiminta perustui sille, että kuntien kulttuuritoimet sekä rahoittivat että koordinoivat kiertuetoimintaa. Tehtävää hoitivat kulttuurisihiteerit, joita ei enää kunnista löydy. Kuntien rahoittama jakeluverkosto on taloudellisissa vaikeuksissa, ja kuntien tulot suunnataan mieluummin jonnekin muualle kuin kulttuurin tukemiseen. Tuota entisaikojen verkostoa ei siis ole enää olemassa.

Nyt olisi tarkoitus ensimmäistä kertaa käynnistää toimintaa, jossa käytetään kiinteiden teattereiden tiloja (infrastruktuuri). Kiinteissä teattereissa ei kuitenkaan ole automaattisesti kaiken kattavaa tietopankkia siitä mitä tarkoittaa, kun omaan tilaan tulee vieraileva kiertue-esitys. Tarvitaan siis yhteisiä pelisääntöjä ja asenteiden tarkistamista puolin ja toisin.

Tämä neuvottelu kiertuetoiminnan säännöistä merkitsee yhteisen pinnan ta-

Kiertuetoimintaa tehdään koko ajan jonkin verran, mutta jos OKM antaisi rahaa enemmän, niin kaikki olisi toisin, eikö niin? Juu ei.



Gunilla Söderström, Riksteatern, oli yksi seminaaripuhujista. Taustalla Bojan Barić. Kuvaaaja Mika Lehtinen.



Kuvat Turussa järjestetyistä seminaarista
Kuvaaja Mika Lehtinen, Tampereen Tutkivan teatterityön keskus.

voittamista: Miten kaksi täysin erilaista teatteria tuottavaa järjestelmää saadaan kohtaamaan toisensa? Miten kiinteät teatterit, joiden tuotantotavat ja aikataulut ovat täysin erilaiset kuin vapaalla kentällä, pystyvät ottamaan lyhytjänteisesti toimivia ja toimintaansa suunnittelevia ryhmiä vastaan? Miten taloudellisesti ja toiminnallisesti eri asemassa olevat teatterit voivat toimia yhteistyössä tasavertaisesti? Mitä asenteita, mielikuvia, oletuksia ja ennakkoluuloja teatterintekijöillä on toisiaan kohtaan?

Ratkaiseva tekijä

Kiertuotoiminnan kolmas osapuoli eli yleisö on erittäin ratkaisevassa asemassa kiertuotoiminnan kehittämisessä. Kaupunkien ja kuntien yleisöt ovat tottuneet omiin tekijöihinsä, eikä vaihtelua välttämättä kaivata tai haluta. Marginaalinen yleisö löytää huvinsa ja vaikuttajansa muiden kulttuurimuotojen keskuudesta, ja teatterin asema nuorten ajanvietossa on lähes olematon. Paikallisen uutiskynnyksen voi ylittää vain televisiosta tutut kasvot.

Jokainen vieraileva esitys on tappiollinen, jos se ei yleisökasvatuksella, tiedotuksella ja markkinoinnilla onnistu tavoittamaan täysin uusia teatterissa käynnin kohderyhmiä. Haastetta siis riittää. Miten myydä ja luoda tarvetta sellaiselle, jota ei niin hyvin tunneta, eikä edes tiedetä tarvitsevan?

Samaan aikaan kilpailu katsojista ja näkyvyydestä on monella tasolla koven-

Miten myydä ja luoda tarvetta sellaiselle, jota ei niin hyvin tunneta, eikä edes tiedetä tarvitsevan?

tunut. Kansainvälistyminen on tuonut aivan erilaiset vaatimukset ja laatuvaatimukset ryhmien markkinointi- ja tiedotusmateriaaleille. Se myös edellyttää entistä parempaa kykyä suunnitella teatteriryhmän toimintaa ja kykyä kertoa tulevaisuuden visioista ja toiminnan kehityksestä. Kotimaista tarjontaa riittää ja muut ajanviettotavat ja niihin liittyvät palvelut kehittyvät materiaalien tuotteidensa takia huimalla vauhdilla. Tärviään täysin uudenlaista panostusta kaikkeen muuhun kuin esityksen sisällön tuottamiseen ja taiteellisen prosessin toteuttamiseen. Siitä muusta on tulossa ja on jo tullut teatterin tai ryhmän elinehto. TEKIJÄ nostaa esille myös näitä asioita, sillä jokainen hankkeelle tarjottu esitys ei automaattisesti pääse kiertueelle.

Motivaatiomittari

TEKIJÄ -hanke on myös ryhmille eräänlainen motivaatiomittari. Kiertuotoimintaa täytyy rakastaa, jotta sitä kestä. Jokaisen ryhmän, joka alkaa aktiivisesti harjoittaa kiertuotoimintaa, on pohdittava onko kiertuotoiminta sellainen taiteellinen haaste, joka antaa yhtä paljon kuin ottaa? Pystyykö ryhmä sat-

saamaan siihen tavalla, joka mahdollistaa sen jatkuvuuden? Ovatko näyttelijät sitoutuneita juuri tämän ryhmän toimintaan niin, että esityksiä voidaan sopia vuosien päähän?

TEKIJÄ ei ole vain ryhmien motivaatiomittari. Yhtäläillä se haastaa kiinteät teatterit kysymyksellä siitä, onko niillä oikeasti intressejä kehittää kiertuotoimintaa.

Osaamisen peili

Eräs Tampereen teatterikesän TEKIJÄ -hankkeen esittelytilaisuuteen osallistunut teatterintekijä kertoi kauhistuneensa ajatusta portfolioiden kehittämisestä ja opetuksen perustumisesta päiväkirjatyöskentelyyn. Ottamatta kantaa tämän pedagogisen opetusvälineen hyvyteen, osuvuuteen tai tehokkuuteen voi todeta, että ryhmillä on paljon osaamista, joka ei nyt välttämättä tule esille sen toiminnassa. Hankkeessa etsitään keinoja, joilla tätä osaamista voitaisiin ilmaista paremmin. Teatterintekijöiden ansioita ei tunneta, ja osaamisen taso ei aina pääse esille vähällä rahalla toteutetuissa taiteellisissa ratkaisuissa. Kuka se kissan hännän nostaa paitsi kissa itse. Sitäkin on opeteltava, jos mielihälytyksellä yhteistuotannoissa tai kaupata omaa osaamistaan yksittäisenä taiteilijana. Tai ryhmänä. Miten kertoa oman ryhmän erilaisuudesta ja ainutlaatuisuudesta?

Hanke kiinnittää erityistä huomiota myös kiertuotoiminnan tekniseen suunnitteluun ja muotoiluun. Kirjoittajana

olen täysin avuton avaamaan tätä kysymystä, koska en omaa siihen liittyvää asiantuntijuutta. Kirjaan sen tässä kohtaan vain isoksi kysymykseksi.

Mitä vielä?

Kaikkien näiden TEKIJÄ -seminaarissa esille tuotujen kysymysten ja näkökohtien jälkeen voi vain todeta uudestaan, että TEKIJÄ -hanke on ja tulee olemaan täynnä kysymyksiä. Hanke on perustettu sitä varten, että sen aikana vastataan niihin kysymyksiin, joita ei tällä hetkellä edes tiedetä olevan olemassakaan, ja jotka kehittyvät sitä myöten kuin kiertuotoiminnan haasteet ja hurmio lävähävät silmille. Suurin haaste on nähdä miten vähän tietää.

MAARIA RANTANEN

Teatterikeskuksen toiminnanjohtaja